

WALTER D. WARD
Mirage of the Saracen: Christians and Nomads in the Sinai Peninsula in Late Antiquity. Oakland, California: University of California Press 2015. 193 s.

Siinain niemimaa, Rooman valtakunnan karu syrjäseutu, muodostui merkittäväksi tilaksi kristillisessä luostariperinteessä, kirjallisuudessa ja pyhiinvaelluksessa. Pyhän Katariinan luostarissa säilyivät varhaisimmat ikonit ja käsikirjoitukset. Luostari toimii edelleen ja on yksi YK:n maailmanperintökohteista. Alabaman yliopiston apulaisprofessori Walter Wardin kirja vie muun muassa Pyhän Katariinan historiaan ja kauemminkin. *Mirage of the Saracen* tarkastelee sitä, miten Siinaista muovattiin kristitty tila ja millaisia sävyjä kristittyjen ja beduiinien kohtaamiset niemimaalla saivat myöhäisantiikin aikana. Kirjan aihe on selkeästi rajattu, mutta siihen liittyvät johtopäätökset ja pohdinnat nostavat sen annin tarkkaa aiheitaan laajemmaksi.

Varhaisille kristityille Siinai oli israelilaisten erämaavaelluksen paikka ja tarjosi tilan askeettiselle kilvoitukselle. Se ei kuitenkaan ollut tyhjä, asumaton maa, jonne munkit vaelsivat muinaisten israelilaisten jälkeen. Siellä eli paimentolaisia, jotka kirjallisuudessa kuvattiin pakanoiksi, julkiksi barbaareiksi. Vaikka saraseeneiksi nimitetyt paimentolaiset tunnetaan jo kristittyjä edeltävässä kirjallisuudessa, juuri kristityt kirjoittivat heistä yksityiskohtaisimmin ja poleemisimmin.

Kuten keltit tai germaanit Rooman pohjoisilla rajaseuduilla, saraseenit olivat toisia, barbaareja. Ward kysyy, miten ja miksi lähteet loivat tietynlaisen kuvan saraseeneista. Miksi heidät koettiin uhaksi ja mitä varten heidän verenhimoisuuttaan korostettiin? Pohdinnan teoreettisena viitekehystenä toimii postkolonialistinen kritiikki, joka nousee

Edward Saidin *Orientalismista*. Wardin työssä postkolonialistisen kritiikin tarkoitus on ymmärtää vallan ja diskurssin suhdetta ja kuulla kolonisoitujen ja marginalisoitujen ääni. Siinailla munkit edustivat kolonialismia tuodessaan alueelle valtakulttuurin, kristinuskon, jota käytettiin oikeuttamaan tilan haltuunottoa. Saraseenien julmuus korosti munkkien hurskautta ja loi yhteyden heidän ja aiempien marttyyrien välille. Tämä diskurssi ei ollut uusi keksintö: identiteetin muovaamista tekstien ja toiseuttavien kuvausten avulla harjoittivat jo kreikkalaiset kirjoittajat.

Wardin kuusi tärkeintä lähdetekstiä ovat Eusebioksen *Onomasticon*, Ammonioksen ja Pseudo-Niloksen Siinain marttyyrikertomukset, Egerian ja Piacenzan pyhiinvaelluskertomukset sekä Kosmas Indikopleusteen ”Kristillinen topografia”. Lähdeaineisto muodostuu kirjallisuuden ohella arkeologisesta aineistosta, papyruksista ja piirtokirjoituksista.

Ward lähtee liikkeelle saraseeneista. Hän käy läpi Rooman valtakunnan ajan nomadeja yleisesti ja erityisesti Siinain näkökulmasta. Kirjoitettujen lähteiden lisäksi käsitystä nomadeista rakennetaan arkeologian sekä antropologian ja etnografian keinoin. Ward kartoittaa antiikin kirjalliset maininnat arabeista (Ἀραβες), teltassa asuvista arabeista (Σκηνῖται Ἀραβες), saraseeneista (Σαρακηνοί) ja myös barbaareista (βάρβαροι), jotka jo kristinuskoa edeltävässä kirjallisuudessa positoidaan toisiksi. Kun mukaan tulevat kristityt kirjoittajat ja heidän kuvuksensa nomadien uskonnosta ihmisuhreineen, toiseuden kuva vahvistuu entisestään, vaikka todellisuus oli monipuolisempi. Ward nojaa antropologiseen tutkimukseen ja korostaa monipuolisia taloudellisen kanssakäymisen muotoja, jotka sitoivat nomadit ja paikallaan asuvan väestön toisiinsa. Elinkeinot eivät koskaan ole olleet täysin eriytyneet, paimentolaisuutta ja maanvil-

jelyä on harjoitettu erilaisina hybridinä. Vaikka paimentolaiset kuvattiin väkivaltaisina ja epäluotettavina, he toimivat Rooman ja Parthian valtakuntien liittolaisina ja kontrolloivat muun muassa rajaseutuja. Samoin käsitys saraseeneista pakanallisina barbaareina on yksioikoinen, sillä 300-luvulta alkaen heitä kääntyi suurinakin määrinä kristinuskoon mikä kristillisissäkin lähteissä jää usein vähälle huomiolle.

Egeria ja hänen matkakuvauksensa aloittaa kirjan toisen luvun, jossa Ward tarkastelee luostareita ja Siinaille suuntautuneita pyhiinvaelluksia. Ei tiedetä, milloin ensimmäiset askeetit asettuivat Siinaille, mutta jo 300-luvun jälkipuoliskolla oletulla Palavan pensaan paikalla eli suuri yhteisö, ja lähiseuduilla oli pienempiä askeettikeskitymiä, joista tärkeimmät olivat Raithou ja Faran. 500-luvun puolivälissä Justinianus piti askeettiyhteisöä ja nomadiuhkaa niin merkittävänä, että määräsi rakennettavaksi luostarilinnakkeen, joka 1000-luvulta alkaen on tunnettu Pyhän Katariinan luostarina. Luku tarjoaa tiiviin katsauksen niin luostarien kuin pyhiinvaelluksen keskeiseen historiaan Siinain näkökulmasta. Kuten Egerian kuvaus kertoo, Siinain askeettiyhteisöt osoittivat jo varhain suurta vieraanvaraisuutta pyhiinvaeltajia kohtaan. He saivat majoituksen, ruokaa ja vettä, pieniä matkamuistoja ja opastusta pyhillä paikoilla. Askeettiyhteisöjen selviämiseksi pyhiinvaeltajat olivat tärkeitä.

Siinaista tuli kristinuskon määrittämä tila. Pyhiinvaelluksen ja niemimaan kristillistämisen kannalta eksooduksen pyhien paikkojen identifiointi oli ensiarvoisen tärkeää. Veristen barbaarihyökkäysten ja marttyyrikuoleman uhka korosti alueen munkkien pyhyttä. Kirjan kolmas ja neljäs luku tarkastelevat näitä kahden ilmiötä. 500-luvulle tultaessa Siinai ei enää ollut tuntematon syrjäseutu vaan yksi kristittyjen historian keskeisimpiä paikkoja, ja Ward näkee, että marttyyrikertomuksia voi

tarkastella maan valtaamisen ja kolonisaation oikeuttamisen valossa. Tämän hän ilmaisee suorasanaisesti kolmannen luvun lopussa: "In effect, the monks were taking this land from the locals and unconsciously needed to justify this act of colonization".

Wardin mukaan tärkeimmät propagandavälineet olivat Ammonioksen ja Pseudo-Niloksen kertomukset: näiden ja useiden muiden Wardin lähteiden englanninkielisen käännökset löytyvät Daniel Canerin teoksesta *History and Hagiography from the Late Antique Sinai* (2010). Julmuuden kuvaukset korostivat nomadien verenhimoisuutta ja pitivät yllä marttyyriuden mahdollisuutta valtakunnassa, jossa valtio ei enää uhannut kristittyjä. Paitisi kirjallisen, myös arkeologisen aineiston valossa munkit ilmeisesti pitivät nomadeja uhkana. Julmuuksia tapahtui, mutta Ward argumentoi, että kuvaukset ovat liioiteltuja ja kerrottu kristittyjen näkökulmasta. Hän myös kysyy, mikä oli nomadien kokemus ja arvio, että karun niemimaan tärkeimmät vesivarat olivat nyt munkkien hallinnassa, samoin ne vähät viljelymahdollisuudet, mitä alue tarjosi. Kristillistäminen muutti Siinain taloudellisia oloja, väestön elinkeinoja ja toimeentulon edellytyksiä. Köyhtyminen ajoi ryöstöretkiin ja hyökkäyksiin.

Viidennessä luvussa Ward tarkastelee saraseenien uhkaa pääasiassa arkeologian valossa. Roomalaiset rakensivat linnoitusketjun suojaamaan Arabian vastaisia rajoja: *limes Arabicus* sai kristillisellä ajalla jatkokseen toisen ketjun, *limes Palestina*. Tutkijat ovat esittäneet eri näkemyksiä näiden linnoitusten ajoituksesta, tarkoituksesta ja merkityksestä. Ward käy läpi Palestiinan ja Siinain alueiden linnoitusverkostoa eri vuosisadoilla. Luvussa on kolme karttaa, joiden avulla lukijalle tarjotaan käsitys linnoituksista 300-, 400- ja 500-luvuilla. Ward nostaa luvun lopussa Piacenzan pyhiinvaeltajan kertomuksen ja tämän tapaamat

saraseenit. Olivatko suojoitimet onnistuneet, kun saraseenit eivät olleetkaan murhanhimoisia ryöstelijöitä, vaan kurjalistoa, joka kerjasi pyhiinvaeltajilta ruokaa?

Poliittiset voimasuhteet muuttuivat islamin levitessä 600-luvulla ja saraseeni-nimityksen käyttö laajeni historiallisesti merkittävällä tavalla. Nomadeilta nimityksen perivät muslimit, jotka valloittivat alueita kristityiltä. Jerusalemin patriarkka Sofronios, joka teki päätöksen kaupungin antautumisesta helmikuussa 638, on ensimmäisiä kirjoittajia, joka käyttää termiä tässä merkityksessä ja hyödyntää samalla nomadi-saraseeneista piirrettyä murhanhimoista kuvaa. Myös Johannes Damskolainen hyödyntää polemiikissaan islamia edeltävää saraseeni-kuvaa.

Ward liikkuu teoksessaan 300–600-luvuilla, tekstien ja arkeologian maailmoissa. Kirja on silti kompakti, tekstiä on vain 153 sivua, johon sisältyy joitakin kuvia ja karttoja. Lisänä on kattava bibliografia ja indeksi. Lähteiden runsaudesta huolimatta tutkimus pysyy hyvin koossa. Kirja muodostaa vahvan tarinan, jota on mielenkiintoista seurata. Tämä tietysti tarkoittaa, että Ward ei tarkastele kaikkia yksityiskohtia perinpohjin ja luottaa usein muiden tutkijoiden tekemiin johtopäätöksiin. Esimerkiksi viidennessä luvussa ei käydä perinpohjaisesti läpi kaikkia arkeologisia aineistoja.

Kirjan ansioihin lukeutuu onnistunut ja monipuolinen saraseenikuvien tarkastelu, jota postkolonialistinen näkökulma tukee, sillä se auttaa tavoittamaan edes häivähdyksen saraseenien elämää. Kristillisiin lähteisiin saadaan kriittistä etäisyyttä, joka samalla saa katsomaan niitä uusin silmin. Saraseenikuvausten pitkästä varjosta keskusteleminen ajankohtaistaa tutkimuksen. Länsimaisessa käsityksessä muslimista on väritetty väkivallan sävyin, jotka Ward johtaa islamia edeltäviin kuvauksiin saraseeneista. Vaikka Ward ei kiellä väkivaltaa, vääryyksiä tai uskonnol-

lista suvaitsemattomuutta, johon saraseenit tai sittemmin muslimit ovat olleet osallisia siinä missä kristityt, hän pyrkii riisumaan konfliktit yksipuolisesta demonisoinnista.

Postkolonialistinen näkökulma vie lukijan myös toiseen suuntaan. Vaikka tarkastelu liittyy ensisijaisesti uskonnolliseen identiteettiin, on islamia edeltävissä saraseeni-kuvissa nähtävissä nomadisen ja paikallaan pysyvän agraariväestön identiteettien ero. Monissa lähteissä nomadista elämää pidetään vähempiarvoisena. Paimentolaisen tai muuten valtakulttuurista poikkeavan elämäntavan marginalisointi ei ole (kaukaista) menneisyyttä, oli kyse muinaisista saraseeneista tai paimentolaiskansoista niin myöhempien suurvaltojen kuin Pohjoismaiden alueilla.

ULLA TERVAHAUTA
TEOL. TRI, HELSINKI

GARTH FOWDEN
Before and After
Muhammad: The First
Millennium Refocused.
Princeton: Princeton
University Press 2014.
248 s.

GUY G. STROUMSA
The Making of the
Abrahamic Religions in
Late Antiquity. Oxford
Studies in the Abrahamic
Religions. Oxford: Oxford
University Press 2015.
240 s.

Garth Fowden on työskennellyt vuodesta 2013 Cambridgen yliopistossa abrahamilaisten uskontojen professorina. Samana vuonna Jerusalemin heprealaisen yliopiston professori Guy Stroumsa jäi pois Oxfordin yliopistosta abrahamilaisten uskontojen professuurista (2009–